

Влияние на финансовата отчетност върху оповестяванията за целите на банковия надзор

Надежда Попова-Йосифова

The Impact of Financial Reporting on Disclosures for Banking Supervision Purposes

Nadezhda Popova-Yosifova

Abstract

The information from the bank's general-purpose financial statements gives a firm grounding for performance of banking supervision. The aim of this research is to outline the main aspects of interaction between the financial and the supervisory reporting, as well as to make proposals for optimization of the regulatory-purpose disclosures. The information contained in the annual disclosures of the banks in Bulgaria has been studied for the period 2014 to 2017 for supervisory purposes in accordance with Regulation (EU) No.575/2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms.

Keywords: financial reporting, banking supervision, disclosures, banks

JEL Code: M41

Въведение

Дейността на банките е обект на строг регулативен режим, както в България, така и в световен мащаб. За финансово-кредитните институции, функциониращи у нас е характерно от една страна прилагането на Международните счетоводни стандарти (МСС) и от друга страна - предоставянето на информация на Българска народна банка (БНБ) с надзорна цел. Налице е тенденция за синхронизиране на изискванията на европейските директиви и регламенти в сферата на банковия надзор и принципите и правилата, заложен в международните счетоводни регулации. Целта на настоящия доклад е да се представят основните аспекти на взаимодействието между финансовата и надзорната отчетност, както и да се направят предложения за оптимизиране на оповестяванията с регулаторно предназначение. Извършено е изследване на информацията в годишните оповестявания с надзорна цел, съгласно Регламент (ЕС) № 575 от 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници, за периода от 2014 г. до 2017 г. на банките в България.

1. Влияние на концептуалните основи на финансовата отчетност върху надзорната отчетност

Прилагането на международната регулаторна рамка Базел III в Европейския съюз бе постигнато чрез въвеждане на Директива за капиталовите изисквания (ДКИ) и Регламент за капиталовите изисквания (РКИ). *Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници, за изменение на Директива 2002/87/ЕО и за отмяна на Директиви 2006/48/ЕО и 2006/49/ЕО* бе транспонирана в националното ни законодателство основно чрез Закона за кредитните институции [1]. Същевременно пряко приложим в България е *Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012* [5]. Дейността на банките се регулира и чрез други регламенти, като контролът по тяхното прилагане се извършва както от БНБ, така и от европейските институции. Европейският банков орган издава насоки и препоръки с оглед на последователното прилагане на правно обвързващите актове на Европейския Съюз.

БНБ в качеството си на регулаторен орган наблюдава предимно финансовото състояние и управлението на рисковете в банките. В тази връзка, съгласно чл. 69 от Закона за кредитните институции банките представят на БНБ отчети и доклади по форма, съдържание и в срокове, определени от нея [2].

Финансовата информация, предоставяна съгласно чл. 1 от т.нар. Регламент за отчетността (*Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 на Комисията от 16 април 2014 година за определяне, в съответствие с Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета, на техническите стандарти за изпълнение по отношение на предоставянето на информация от институциите на надзорните органи*), обхваща следните области [6]:

- Капиталовите изисквания и финансовата информация по чл. 99 от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Загубите от кредити, обезпечени с недвижим имот по чл. 101, параграф 4 буква а) от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Големите експозиции и другите големи експозиции по чл. 394, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Съотношението на ливъридж по чл. 430 от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Изискванията за покритие на нуждите от ликвидност и за нетно стабилно финансиране по чл. 415 от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Тежести върху активите съгласно чл. 100 от Регламент (ЕС) № 575/2013;
- Допълнителни показатели за наблюдение на ликвидността в съответствие с чл. 415, параграф 3, буква б) от Регламент (ЕС) № 575/2013

Регламент № 680/2014 въвежда съгласувана отчетна рамка за надзорни цели въз основа на хармонизиран набор от технически стандарти. Съгласно разпоредбите на този регламент финансовата информация обхваща информация за финансовото състояние на институциите и потенциалните системни рискове. Основната информация за финансовото състояние се допълва с подробно детайлизиране, за да се предостави на надзорните органи информация за рисковете във връзка с различните дейности. Институциите следва да предоставят обособени и еднообразни данни, особено за видовете експозиции и финансирането по географски и секторен признак, както и с оглед на значимостта на контрагентите така, че надзорните органи да бъдат информирани за потенциалните концентрации и струване на системен риск.

Съгласно Регламент № 680/2014 счетоводния баланс (отчета за финансовото състояние), отчета за приходите и разходите, отчета за всеобхватния доход се представят за надзорни цели на тримесечие с натрупване. Интересно е да се отбележи, че в образците за отделните финансови отчети за надзорни цели към всяка позиция (перо) се извършват конкретни препратки към съответни текстове от Международните счетоводни стандарти и/или към Регламента за капиталовите изисквания. Това отново подчертава силната връзка между финансовата отчетност и надзорната отчетност. Към финансовите отчети за надзорни цели отново на тримесечие се изготвят подробни справки, като се представя основно информация за финансовите активи и финансовите пасиви на институцията по контрагенти, по географски признак, по банкови продукти, по просрочия, по йерархия на справедливата стойност и т.н.

Взаимодействието и допирните точки между финансовата отчетност и отчетността за целите на надзора се изразява в ползването на информация, преобладаващо създадена от счетоводната система на банките. Счетоводните концепции, принципи и правила рефлектират върху финансовата информация, включена в отчетите с регулаторна цел. В европейските директиви и регламенти, свързани с надзорната отчетност е възприета счетоводна терминология и се визират счетоводни правила.

Изяснявайки влиянието на финансовата отчетност върху регулаторната отчетност от

съществено значение е въпроса за кого е предназначена създаваната финансова информация. От една страна, целта на финансовата отчетност е да осигури полезна информация за инвеститори, кредитори и други лица, осигуряващи ресурси на предприятието. От друга страна, регулаторната отчетност и оповестяванията целят да информират участниците на пазара за рисковите показатели на банките, оценката на регулаторния капитал и рисковите експозиции на банките. Всичко това дава отговор на въпроса защо през последните години стремежът е да се постигне сближаване на правилата на МСС и регулаторните изисквания към банките.

Финансовата информация за да бъде полезна и прозрачна е необходимо да отговаря на определени качествени характеристики. Съгласно Концептуалната рамка за финансова отчетност тези характеристики се подразделят на основни и допълващи. Основните са уместност и достоверно представяне, а допълващите (подобряващи) полезността, респективно прозрачността са сравнимост, проверимост, навременност и разбираемост. Базелският комитет въвежда аналогични качествени характеристики на прозрачната информация за надзорни цели - всеобхватност, уместност, навременност, надеждност, съпоставимост и същественост. Финансова информация, притежаваща тези характеристики води до редица ползи:

- улеснява се процесът по обобщаване на информацията за надзорни и статистически цели;
- подобрява се сравнимостта между различните банки в страната и чужбина;
- коректно се проследяват промените при една финансово-кредитна институция,
- и др.

Съществеността на информацията е принцип, който съвсем аналогично се дефинира, както за целите на финансовата отчетност, така и за целите на регулаторната отчетност. Информацията за оповестяване с регулаторна цел се счита за съществена, ако пропускането ѝ или невярното ѝ представяне би могло да промени или да повлияе върху оценката или решението на даден ползвател, разчитащ на тази информация за вземане на икономически решения. Европейският банков орган е издал насоки за прилагане на принципа на същественост [7], а именно:

- съществеността трябва да се оценява редовно и най-малко веднъж годишно;
- съществеността трябва да се оценява от гледна точка на качествените и количествените изисквания за оповестяване;
- съществеността трябва да се оценява на равнището на всяко отделно изискване за оповестяване и ако е уместно, съвкупно;
- съществеността трябва да се оценява, като се вземат под внимание обстоятелствата и по-широкият контекст в момента на оповестяване на информацията, например въздействието на икономическата и политическата среда;
- съществеността трябва да бъде насочена към ползвателите и да се оценява на основата на предполагаемите им нужди и предполагаемото значение на информацията за тях: дадено изискване за оповестяване може да не е съществено за институцията, но да е съществено за потребителите;
- съществеността трябва да се оценява, като се вземат под внимание специфичното естество и цел на изискванията за оповестяване;
- съществеността трябва да бъде специфична за всяка отделна институция;
- съществеността не зависи само от размера. Тя е свързана с количествената значимост по отношение на количеството и/или с качествената значимост по отношение на естеството на дадена информация, например експозиции или рискове, които могат да бъдат съществени по естество или размер;
- съществеността трябва да бъде динамично понятие: тя зависи от контекста на оповестяването и следователно може да се прилага различно при оповестяване в различни

моменти в зависимост от промяната в рисковете.

Възприетите за целите на финансовата отчетност дефиниции на основните отчетни обекти (активи, пасиви, капитал, приходи и разходи), както и правилата за оценяване и признаване, респективно отписване на активи и пасиви, изискванията за представяне и оповестяване оказват непосредствено влияние върху изходната информация за надзора и изчисляваните регулаторни съотношения. Използваните оценки, както и това дали даден елемент е съставна част на печалбата или загубата, или на другия всеобхватен доход, биха имали значение при изчисляване на т.нар. регулаторен капитал.

Съгласно чл. 434, т. 2 от Регламент 575/2013/ЕС може да се приеме, че дадена банка е изпълнила задължението си за оповестяване на информация, изисквана от надзора, ако е оповестила същата тази информация за целите на счетоводната отчетност, за допускане до търговия на регулиран пазар или съгласно други изисквания. Също така, ако оповестената информация не е включена във финансовите отчети, институциите недвусмислено посочват във финансовите отчети къде тя може да бъде намерена. Това също показва връзката и взаимодействието между финансова и регулаторна отчетност.

2. Изследване на взаимодействието между финансовата отчетност и оповестяванията за целите на банковия надзор

В изследването са включени 21 банки от 22 действащи към 31 декември 2017 г., като е изключена „Българска банка за развитие“ АД, тъй като банката е основен инструмент за провеждане на държавни политики в икономиката, с преобладаваща държавна собственост и нейното функциониране се различава от останалите кредитни институции, действащи на пазарен принцип. Изследваните банки са включени в първа и втора група от класацията на БНБ по критерий общи активи.

По-конкретно е извършено проучване на оповестяванията за целите на надзора на следните банки:

- „Уникредит Булбанк“ АД;
- „Обединена Българска Банка“ АД;
- „Райфайзенбанк“ ЕАД;
- „Алианц Банк България“ АД;
- „Ти Би Ай Банк“ ЕАД;
- „СИБАНК“ ЕАД;
- „Българоамериканска кредитна банка“ АД;
- „Търговска банка Д“ АД;
- „Инвестбанк“ АД;
- „Общинска банка“ АД;
- „Интернешънъл Асет Банк“ АД;
- „Банка ДСК“ ЕАД;
- „Юробанк България“ АД;
- „Сосиете Женерал Експресбанк“ АД;
- „Банка Пиреос България“ АД;
- „Първа инвестиционна банка“ АД;
- „Търговска банка Виктория“ ЕАД;
- „ПроКредит Банк (България)“ ЕАД;
- „Токуда Банк“ АД;
- „Централна Кооперативна Банка“ АД;
- „Тексим Банк“ АД

Проучена е надзорна отчетна информация на официалните сайтове на банките за периода от 2014 г. до 2017 г.

Преди въвеждането на Регламент 575/2013/ЕС банките извършваха годишни оповестявания съгласно Наредба № 8 за капиталова адекватност на кредитните институции¹[3,4]. Съгласно този подзаконов нормативен акт следваше да се извършват оповестявания поне за следните обстоятелства:

1. обхват и методи на консолидация;
2. политики и правила за управление на рисковете;
3. структура и елементи на капиталовата база;
4. капиталови изисквания;
5. експозиция към кредитен риск от контрагента;
6. експозиция към кредитен риск и риск от разсейване;
7. информация за използваните признати агенции за външна кредитна оценка (АВКО) и агенции за експортно застраховане (АЕЗ) при прилагане на стандартизирания подход за кредитен риск;
8. при прилагане разпоредбите на чл. 63, ал. 7 и чл. 66 от Наредба № 8/2006 г. при вътрешнорейтинговия подход - информация за експозициите, разпределени по категории и рискови тегла;
9. капиталови изисквания за позиционен риск и сетълмент риск за инструментите в търговския портфейл, а също и за валутния и стоковия риск за цялостна дейност;
10. вътрешни модели за пазарен риск;
11. експозиция към операционен риск;
12. капиталови инструменти в банковия портфейл;
13. лихвен риск в банковия портфейл;
14. секюритизация;
15. признаването за надзорни цели на вътрешните модели и техниките за редуциране на кредитния риск.

Изискванията за надзорните оповестявания бяха доразвити в Част осма „Оповестяване на информация от институциите“ на Регламент 575/2013/ЕС.

Следва да се има предвид, че равностойни оповестявания съгласно счетоводни, нормативни и други изисквания се признават за съответстващи на годишните оповестявания за надзорни цели. Банка може да не оповестява определени елементи от изискваната за надзорни цели информация, когато те са несъществени. Също така може да не се оповестяват определени елементи от изискваната информация, когато тези елементи биха включвали информация, която се счита за търговска тайна или е поверителна.

През периода 2014 г. - 2017 г. в резултат на въведените изисквания на Регламент 575/2013 г. се наблюдават следните промени при всички изследвани банки, извършили годишно оповестяване с надзорна цел:

- значително се увеличава обемът на оповестената информация (като брой страници и таблици), като се забелязва приемственост в сравнение с оповестяванията в предходни години;
- спазват се изискванията на Регламента относно съдържанието на информацията, подлежаща на оповестяване на индивидуална основа и където е приложимо и на консолидирана основа;
- наблюдава се по-силно взаимодействие между оповестяванията с надзорна цел и оповестяванията за целите на финансовата отчетност. Някои банки дефинират регулаторното годишно оповестяване като „допълнение към годишния доклад на ръководството и годишния финансов отчет“ (например ПИБ АД). Други банки декларират, че „оповестената информация се базира на одитираните годишни финансови отчети“ (например Прокредит банк). Като цяло се увеличават препратките към финансовата отчетност.

¹ Отменена с Наредба за отменяне на Наредба № 8 от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции (обн. ДВ бр. 106 от 2006 г.) – обн. ДВ бр. 40 от 13 май 2014 г.

Считано от 01.01.2015 г. съгласно чл. 70, ал. 6 от Закона за кредитните институции, всяка банка е длъжна да оповести като приложение към годишния си финансов отчет следната информация на индивидуална и когато е приложимо на консолидирана основа:

1. наименование, описание на дейностите и географско местоположение;
2. размер на оборота;
3. приравнен брой на служители на пълен работен ден;
4. финансов резултат от дейността преди данъчно облагане;
5. начислени данъци върху финансовия резултат от дейността;
6. доходност на активите, получена като отношение на нетната печалба към общото балансово число;
7. получени държавни субсидии.

Някои банки оповестяват тази информация в годишното оповестяване с надзорна цел, което е отделно публикувано от годишния финансов отчет. Или, наблюдаваме т.н. равностойни оповестявания, както във финансовите отчети, така и в документите с надзорни оповестявания.

В резултат на проучването, може да се посочат следните по-съществени констатации:

- Повечето банки (17 на брой) са публикували отделно надзорно оповестяване с информация съгласно изискванията на Регламент 575/2013 за периода 2014-2017;

- Малко са текстовете, които изрично обявяват, че в годишния доклад на ръководството и/или в годишния финансов отчет съществуват т.нар. равностойни оповестявания (наблюдава се при 5 банки). Въпреки това, много често се препраща към тези доклади или финансови отчети;

- По отношение на равностойните оповестявания се наблюдават два подхода – посочва се конкретна информация, относно която има равностойно оповестяване в годишния финансов отчет или общо се декларира, че информация, която не е налична в надзорното оповестяване равностойно е оповестена в годишния финансов отчет;

- За всяка отделна банка оповестяванията с надзорна цел са еднотипни в структурно и съдържателно отношение;

- Спазени са изискванията на Регламента, но оповестяванията следва да бъдат както на индивидуална, така и на консолидирана основа (когато е приложимо), а някои банки са публикували само едното оповестяване (или само на индивидуална или само на консолидирана основа);

- Публикуваните оповестявания с надзорна цел на индивидуална и съответно на консолидирана основа (за банките за които това е приложимо) са идентични, което е логично и всъщност разликата е само в количествената информация;

- Липсата на публикувани надзорни оповестявания при някои банки за определени години не бива да се тълкува във всички случаи негативно. При преглед на оповестяванията към финансовия отчет се установява, че необходимата информация за целите на надзора е налична изцяло или в голям процент. Например при ПИБ, която е публична банка и през изследвания период е в първа група по размер на активите в класацията на БНБ се среща в оповестяванията за политиката по управление на рисковете изричен текст, че банката спазва регулаторните капиталови изисквания.

Един от основните принципи за осъществяване на банков надзор е принципът „прозрачност и оповестявания“, дефиниран от Базелският комитет за банков надзор. Този принцип намира своята реализация в Регламент 575/2013 г. Прозрачността на банковата дейност се предопределя от оповестяванията. Информацията, която подлежи на оповестяване съгласно регулаторните изисквания и съгласно изискванията на международните счетоводни регулации има много сходства, поради факта, че както регулаторния орган, така и останалите външни ползватели на информация имат сходни цели – да се информират за финансовото състояние и рисковия профил на съответната банка. Подходящо е в оповестяванията с

надзорна цел в по-голяма степен да се посочва наличието на равностойни оповестявания в годишния финансов отчет и/или годишния доклад на ръководството. Така например, удачно е да се оптимизират оповестяванията относно: политики и правила за управление на рисковете; структура и елементи на капиталовата база; експозиция към кредитен риск; капиталови инструменти в банковия портфейл; лихвен риск в банковия портфейл и пр.

Заклучение

Информацията от финансовите отчети с общо предназначение на банките представлява солидна база за осъществяване на банков надзор. Качествените характеристики на полезната финансова информация се възприемат за водещи при прилагането на правилата за признаване и оценяване на отделните отчетни обекти, респективно тяхното отписване, както и при оповестяване на информация в отчетите. Това от своя страна рефлектира върху изходната информация, използвана за надзорните отчети и оповестявания. В европейските директиви и регламенти, свързани с надзорната отчетност прави впечатление, че се употребява много често счетоводна терминология и се обосновават текстове със счетоводните правила. Следователно, може да се твърди че концентуалните основи на финансова отчетност имат своето влияние върху отчетността за целите на банковия надзор.

Използвана литература

1. Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници, за изменение на Директива 2002/87/ЕО и за отмяна на Директиви 2006/48/ЕО и 2006/49/ЕО, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32013L0036>>
2. Закон за кредитните институции. Обн. ДВ бр. 59 от 2006 г., посл. изм. и доп. ДВ бр. 51 от 2018 г.
3. Наредба № 8 от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции. Обн. ДВ бр. 106 от 2006 г.
4. Наредба за отменяне на Наредба № 8 от 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции. Обн. ДВ бр. 40 от 13 май 2014 г.
5. Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>>
6. Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 на Комисията от 16 април 2014 година за определяне, в съответствие с Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета, на техническите стандарти за изпълнение по отношение на предоставянето на информация от институциите на надзорните орган, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0680>>
7. ЕВА/GL/2014/14, 23 декември 2014 г. Насоки относно съществеността, търговската тайна и поверителността и относно честотата на оповестяване на информация съгласно член 432, параграф 1, член 432, параграф 2 и член 433 от Регламент (ЕС) No 575/2013, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1039327/EBA_GL_2014_14_BG+on+confidentiality+%26+disclosure.pdf>

За контакти

гл. ас. д-р Надежда Попова-Йосифова
Икономически университет - Варна
nadia_popowa@ue-varna.bg